

<https://doi.org/10.62837/2025.4.74>

SAMİRƏ MƏMMƏDOVA
(ADPU)

**İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİS ZAMANI ATALAR SÖZLƏRİNİN
ÖYRƏDİLMƏ METODOLOGİYASI VƏ TƏTBİQİ ÜSULLARI
XÜLASƏ**

Bu məqalədə ingilis dili dərslərində atalar sözlərinin öyrədilməsinin metodologiyası və tətbiqi üsulları araşdırılır. Atalar sözləri dilin mədəni və mənəvi tərəfini əks etdirən ifadələr olduğu üçün onların tədrisi şagirdlərin dil bacarıqlarının, xüsusilə də danışmaq və dinləmə qabiliyyətlərinin inkişafına töhfə verir. Məqalədə atalar sözlərinin yadda qalmasına kömək edən müxtəlif metodlar, o cümlədən kontekstual təlim, drammatizasiya, vizual materiallardan istifadə və müqayisəli təhlil kimi yanaşmalar təqdim olunur. Həmçinin, müxtəlif yaş qrupları və dil səviyyələri üçün uyğun tətbiq nümunələri və dərslər planları da nəzərdən keçirilir. Araşdırmanın nəticələrinə əsasən, atalar sözlərinin tədrisə inteqrasiyası şagirdlərin həm dil, həm də mədəniyyət baxımından inkişafına müsbət təsir göstərir.

Açar sözlər: İngilis dili tədrisi, atalar sözləri, tədris metodologiyası, mədəniyyətlərarası təlim, dil bacarıqları, pedaqoji yanaşmalar.

SAMİRA MAMMADOVA
**METHODOLOGY AND APPLICATION OF PROVERBS
IN TEACHING ENGLISH
ABSTRACT**

This article examines the methodology and application of proverbs in English language lessons. Since proverbs are expressions that reflect the cultural and spiritual side of the language, their teaching contributes to the development of students' language skills, especially speaking and listening skills. The article presents various methods that help in memorizing proverbs, including approaches such as contextual learning, dramatization, the use of visual materials, and comparative analysis. It also reviews examples of applications and lesson plans suitable for different age groups and language levels. According to the results of the study, the integration of proverbs into teaching has a positive effect on the development of students in terms of both language and culture.

Keywords: English teaching, proverbs, teaching methodology, intercultural learning, language skills, pedagogical approaches.

**МЕТОДИКА И ПРИМЕНЕНИЕ ПОСЛОВИЦ В ПРЕПОДАВАНИИ
АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА
РЕЗЮМЕ**

В данной статье рассматриваются методика и методы преподавания пословиц на уроках английского языка. Поскольку пословицы — это

выражения, отражающие культурные и духовные аспекты языка, их преподавание способствует развитию языковых навыков учащихся, особенно навыков говорения и аудирования. В статье представлены различные методы, помогающие запоминать пословицы, в том числе такие подходы, как контекстное обучение, драматизация, использование наглядных материалов и сравнительный анализ. Также рассматриваются подходящие примеры применения и планы уроков для разных возрастных групп и уровней владения языком. По результатам исследования, включение пословиц в процесс обучения оказывает положительное влияние на развитие учащихся как в языковом, так и в культурном плане.

Ключевые слова: Преподавание английского языка, пословицы, методика преподавания, межкультурное обучение, языковые навыки, педагогические подходы.

Dilin öyrədilməsi sadəcə qrammatika və lüğət biliklərinin aşılması ilə məhdudlaşmır; əksinə, bu proses dilin daşdığı mədəniyyətin, dəyərlərin və düşüncə tərzinin də şagirdlərə ötürülməsini tələb edir. Xüsusilə də xarici dil olaraq ingilis dilinin tədrisində bu yanaşma daha da aktuallaşır. Bu baxımdan, atalar sözləri dilin yalnız leksik və ya frazeoloji vahidləri deyil, həm də xalqın hikmətini, tarixi təcrübəsini və dünyagörüşünü özündə əks etdirən canlı nümunələrdir. Atalar sözlərinin öyrədilməsi şagirdlərin dili yalnız texniki cəhətdən deyil, həm də kontekstual və mənəvi aspektdən mənimsəməsinə imkan yaradır. İngilis və Azərbaycan dillərindəki atalar sözləri xalq müdrikliyinin daşıyıcısı kimi çıxış edir və bu ifadələr vasitəsilə həm düşüncə tərz, həm də mədəniyyətlərarası fərqlər açıq şəkildə görünür. Buna görə də ingilis dilinin tədrisi zamanı atalar sözlərinin öyrədilməsi təkcə dil öyrənməyi deyil, həm də mədəniyyətləri anlamağı təşviq edir. Eyni zamanda, bu ifadələrin mənimsənilməsi şagirdlərin nitq zənginliyini artırır, onların ünsiyyət bacarıqlarını gücləndirir və ingilis dilində təbii danışq mühitinə uyğunlaşmalarını asanlaşdırır. Müasir dövrdə pedaqoji yanaşmaların dəyişməsi ilə metodologiyalar da fərqlənmişdir. Artıq müəllimlər yalnız informasiyanı verən deyil, şagirdləri fəal şəkildə öyrənməyə cəlb edən təşkilatçılara çevrilmişdir. Bu baxımdan atalar sözlərinin tədrisində də interaktiv və yaradıcı metodlardan istifadə edilməsi, texnologiyanın dərəcə inteqrasiyası və müqayisəli yanaşmalar daha çox əhəmiyyət qazanmışdır. Bu işdə əsas məqsəd, ingilis dilinin tədrisində atalar sözlərinin öyrədilmə metodologiyasını və tətbiq yollarını araşdırmaq, eyni zamanda onların dil öyrənməsində oynadığı rolu, pedaqoji effektivliyini və şagirdlərin təlim motivasiyasına təsirini elmi əsaslarla izah etməkdir. Eyni zamanda, bu mövzuda yerli və xarici tədris təcrübələri müqayisə ediləcək, praktiki nümunələrlə yanaşı, müasir texnologiyaların bu sahədə istifadəsinə də toxunulacaqdır. [1 : 71 s.]

Mövzunun aktuallığı - Qloballaşan dünyada müxtəlif dillərin və mədəniyyətlərin qarşılıqlı əlaqəsi dil tədrisini yalnız kommunikativ vasitə kimi deyil, həm də mə-

dünya dilləriarası anlaşmanın əsas komponenti kimi ön plana çıxarır. Xüsusilə ingilis dili – beynəlxalq ünsiyyət, təhsil və texnologiyanın aparıcı dili kimi – bu kontekstdə daha böyük əhəmiyyət kəsb edir. Belə bir şəraitdə, dilin yalnız qrammatika və söz ehtiyatı ilə deyil, eyni zamanda onun daşıdığı mədəni və mənəvi dəyərlərlə birlikdə öyrədilməsi zərurətə çevrilmişdir. Atalar sözləri xalqın yüzilliklər boyu topladığı təcrübənin, həyat fəlsəfəsinin və düşüncə tərzinin qısa, lakonik ifadələridir. Onların tədrisi təkcə şagirdlərin leksik biliklərini zənginləşdirmir, həm də onlara dilin kontekstual və mədəni tərəflərini başa düşmək imkanı yaradır. Bu isə, dil öyrənən şəxslərin həm şifahi, həm də yazılı nitqdə ifadə imkanlarını artırır və onlara real ünsiyyət mühitində daha uğurlu olmaq imkanı verir. Hazırkı dövrdə kommunikativ tədris metodlarının üstünlük təşkil etməsi ilə bərabər, interkultural kompetensiyaların formalaşdırılması da vacib didaktik hədəflərdən birinə çevrilmişdir. Bu baxımdan, atalar sözlərinin tədrisə inteqrasiyası şagirdlərin yalnız dili deyil, eyni zamanda həmin dilin daşıdığı dəyərləri də qavramasına kömək edir. Digər tərəfdən, Azərbaycan və ingilis dillərindəki atalar sözlərinin müqayisəli təhlili şagirdlərdə analitik düşüncə tərzinin formalaşmasına da xidmət edir. Mövzunun aktuallığı həmçinin ondan irəli gəlir ki, müasir tədris metodologiyasında fərdiləşdirilmiş və marağa əsaslanan öyrənmə prinsipləri getdikcə önəm qazanır. Atalar sözləri isə öz məzmunu və ifadə gücü ilə şagirdlərin marağını cəlb edir, dərs prosesini monotonluqdan çıxarır və onu daha canlı və yadda qalan edir. Bütün bu amillər göstərir ki, ingilis dilinin tədrisində atalar sözlərinin öyrədilməsi yalnız faydalı deyil, həm də müasir təhsil tələblərinə tam uyğun gələn zəruri metodik istiqamətdir. [2 : 11 s.]

İngilis dilinin öyrədilməsi prosesi zamanla təkamülə uğrayaraq müxtəlif metodoloji yanaşmalarla zənginləşmişdir. Hər bir metod öz dövrünün pedaqoji tələblərinə və tədris şəraitinə uyğun olaraq formalaşmışdır. Bu gün ingilis dili tədrisində ən çox istifadə edilən metodologiyalar arasında qrammatika-oxu metodu, audiolingval metod, kommunikativ yanaşma, situasiya əsaslı öyrənmə, layihə əsaslı təlim və təlimdə oyun elementlərinin tətbiqi xüsusilə diqqət çəkir. Qrammatika-oxu metodu XIX əsrdə geniş yayılmış və əsasən yazılı mətnlərin tərcüməsi, qrammatik qaydaların əzbərlənməsi və tərcüməyə əsaslanan tapşırıqlarla xarakterizə olunurdu. Bu metod daha çox akademik məqsədlər üçün yararlı olsa da, danışmaq bacarıqlarının inkişafı baxımından məhdudiyyətlərə malik idi. Audiolingval metod XX əsrin ortalarında inkişaf etmiş və dilin dinləmə və təkrar yolu ilə öyrənilməsinə əsas götürmüşdür. Burada dil bir vərdiş kimi qəbul olunur və təkrarlanan dialoglar, nümunələr və drills vasitəsilə öyrənilir. Bu metod şifahi bacarıqların inkişafı üçün effektiv olsa da, yaradıcı ifadə imkanlarını məhdudlaşdırırdı. [4 : 68 s.]

Dil sadəcə bir ünsiyyət vasitəsi deyil, həm də bir xalqın düşüncə tərzini, mənəvi dəyərlərini, həyat fəlsəfəsini və mədəniyyətini özündə əks etdirən mühüm sosial hadisədir. Bu baxımdan, atalar sözləri dilin yalnız struktur elementi kimi deyil,

həm də onun mədəni daşıyıcısı və sosial simvolu kimi çıxış edir. İngilis dilinin tədrisində atalar sözlərinin öyrədilməsi, şagirdlərin bu dili yalnız texniki cəhətdən deyil, həm də semantik və funksional baxımdan dərinlən mənimsəməsi üçün mühüm vasitədir. Atalar sözləri xalq müdrikliyinin, tarixi yaddaşın və həyat təcrübəsinin qısa, təsirli və mənalı ifadələridir. Onlar dilin ruhunu və mahiyyətini əks etdirən, insanlar arasında sosial münasibətləri tənzimləyən, etik dəyərləri aşılaraq, dünya görüşünü formalaşdıran vasitələrdir. Buna görə də bu ifadələrin xarici dil dərslərində tədrisi müxtəlif istiqamətlərdə ciddi pedaqoji və psixoloji əhəmiyyət daşıyır. Şagirdlərdə mədəni şüurun inkişafı - Atalar sözlərinin öyrədilməsi vasitəsilə şagirdlər öyrəndikləri dilin daşıyıcılarının mədəniyyətinə, dəyərlərinə və dünyagörüşünə yaxınlaşırlar. Bu, onlarda mədəni empatiya və tolerantlıq hisslərinin formalaşmasına, mədəniyyətlərarası fərqləri anlamalarına və hörmətlə yanaşmalarına kömək edir. Müqayisəli şəkildə həm Azərbaycan, həm də ingilis atalar sözlərinin təqdim olunması şagirdlərə mədəni oxşarlıqları və fərqlilikləri anlamaqda kömək edir. Nitq bacarıqlarının inkişafı - Atalar sözləri şagirdlərin danışmaq və yazı bacarıqlarını zənginləşdirmək üçün əvəzolunmaz mənbədir. Onların düzgün kontekstdə istifadəsi, fikrin daha dəqiq və emosional şəkildə ifadə olunmasına imkan verir. Atalar sözlərini öyrənən və aktiv şəkildə istifadə edən şagirdlər daha obrazlı, təsirli və canlı nitq qurmaq bacarığı əldə edirlər. Bu, həm yazılı, həm də şifahi ünsiyyətdə özünü göstərir. Analitik və tənqidi təfəkkürün formalaşması - Atalar sözləri əksər hallarda dolaylı və məcazi mənalı ifadələrdir. Bu isə şagirdlərin həmin ifadələrin mənasını anlamaq üçün düşünməsini, konteksti analiz etməsini və müvafiq nəticələr çıxarmasını tələb edir. Belə yanaşma şagirdlərin analitik və tənqidi təfəkkür bacarıqlarını inkişaf etdirir və onların mətnlərə yanaşma metodlarını zənginləşdirir.

Motivasiya və maraq - Ənənəvi metodlarla öyrədilən dil qaydaları və lüğət təlimi şagirdlər üçün bəzən monoton görünə bilər. Halbuki atalar sözləri onların marağını cəlb edən, həyatla əlaqələndirilə bilən ifadələrdir. Şagirdlər belə ifadələri öyrənərkən həm əylənir, həm də yadda qalıcı şəkildə məlumat mənimsəyirlər. Bu isə dərslərə marağı artırır və motivasiyanı yüksəldir. İntegrativ öyrənmə imkanı - Atalar sözlərinin tədrisi təkcə ingilis dili ilə məhdudlaşmır. Onlar digər fənlərlə – məsələn, ədəbiyyat, tarix, vətəndaşlıq və mədəniyyət dərsləri ilə inteqrasiya edilə bilər. Bu yanaşma fənlərarası əlaqələri gücləndirir və şagirdlərə öyrəndikləri bilikləri müxtəlif sahələrdə tətbiq etmək imkanı verir. Əxlaqi və sosial tərbiyə funksiyası - Atalar sözləri yalnız dil öyrətmir, həm də insani və ictimai dəyərləri təbliğ edir. Bu ifadələrdə dürüstlük, əməksevərlik, mərhəmət, ədalət, müdriklik və digər pozitiv keyfiyyətlər təşviq olunur. Xarici dil dərslərində bu məzmunlu ifadələrin öyrədilməsi şagirdlərin şəxsiyyətinin formalaşmasına və sosial adaptasiyasına da müsbət təsir göstərir. Kognitiv inkişaf və yaddaşın gücləndirilməsi - Atalar sözlərinin qısa, lakonik və ritmik quruluşu onların yadda qalmasını asanlaşdırır. Bu isə şagirdlərin yaddaşını gücləndirir və ümumi kognitiv bacarıqlarının inkişafına töhfə verir. Dərslərdə bu cür

ifadələrdən istifadə həm vizual, həm eşitmə, həm də kinestetik öyrənmə tiplərinə uyğun gələn metodlar tətbiq etməyə şərait yaradır. Nəticə olaraq demək olar ki, atalar sözlərinin ingilis dilinin tədrisinə daxil edilməsi yalnız əlavə material kimi deyil, sistemli, məqsədyönlü və metodik yanaşma ilə reallaşdırılmalıdır. Bu tədris forması həm funksional, həm də humanitar istiqamətdə böyük əhəmiyyət daşıyır. Bu səbəbdən, atalar sözlərinin tədrisi dil öyrənmənin dərinləşdirilməsi, şəxsiyyətin formalaşması və mədəniyyətlərarası anlaşmanın inkişafı baxımından əvəzolunmaz rol oynayır. [5 : 65-66]

Atalar sözlərinin ingilis dili dərslərində effektiv şəkildə öyrədilməsi üçün müxtəlif pedaqoji metodlar və müasir tədris yanaşmalarından istifadə olunmalıdır. Bu ifadələrin məzmunu, məcaziliyi, kontekstual istifadəsi və mədəni aspektləri nəzərə alınaraq tədris prosesi sistemli şəkildə qurulmalı və şagirdlərin yaş xüsusiyyətləri, dil səviyyəsi, maraqları və öyrənmə tərzləri nəzərə alınmalıdır. Atalar sözlərinin tədrisi təkcə məlumat ötürmək deyil, həm də şagirdlərdə dil və mədəniyyət anlayışının formalaşması, düşüncə tərzinin inkişafı və ünsiyyət bacarıqlarının gücləndirilməsi baxımından mühüm rol oynayır. Kommunikativ yanaşma (Communicative Language Teaching – CLT) - Bu yanaşma dili canlı ünsiyyət vasitəsi kimi öyrətməyi hədəfləyir. Atalar sözlərinin bu metodla tədrisi şagirdlərin real həyat kontekstində ifadələri başa düşməsinə və tətbiq etməsinə yönəlidir. Müəllimlər şagirdlərə atalar sözlərini konkret danışiq situasiyalarında təqdim edir və onların təbii şəkildə ifadələri istifadə etmələrini təşviq edir. Məqsəd və tətbiq: Dialoglar qurmaq, rollu oyunlar vasitəsilə ifadələrin istifadəsini öyrətmək. Situativ danışiq fəaliyyətləri təşkil etmək. Qrup müzakirələrində atalar sözlərinin istifadəsini təşviq etmək. Kontekstual öyrənmə yanaşması (Contextual Learning Approach). Atalar sözləri tədris edilərkən onların istifadə olunduğu real kontekstlərin təqdim olunması şagirdlərin anlam və tətbiq bacarıqlarını artırır. Bu metodda ifadə yalnız sözlərin izahı kimi deyil, həm də situasiya ilə əlaqəli şəkildə verilir. Kontekstual öyrənmə şagirdlərə yalnız “nə” sualını deyil, “nə üçün” və “harada” suallarını da cavablandırmağa kömək edir. Tətbiq nümunələri: Qısa hekayələr və ya xəbərlər içərisində atalar sözlərinin istifadəsi. Film fraqmentləri və audio materiallardan istifadə edərək ifadələrin kontekstdə tanınması. Müxtəlif həyat situasiyaları üçün uyğun atalar sözlərinin seçilməsi

İnteraktiv metodlar. İnteraktiv təlim şagirdin passiv dinləyici deyil, aktiv iştirakçı olduğu bir prosesdir. Atalar sözlərinin interaktiv təlimlə öyrədilməsi şagirdlərin dərslə marağını artırır və ifadələrin daha tez yadda qalmasına kömək edir. Əsas interaktiv üsullar: Qrup işi və beyin həmləsi (brainstorming): Müəyyən bir mövzu ətrafında atalar sözlərinin toplanması və izahı. Rollu oyunlar: Şagirdlərə gündəlik həyat situasiyalarında atalar sözlərindən istifadə etmə imkanı yaratmaq. Quiz və oyunlar: Flashcard oyunları, “tap atalar sözünü” tipli yarışmalar. Müqayisəli tədris metodu - Bu metodda Azərbaycan və ingilis dillərindəki atalar sözləri

müqayisə edilir. Bu, şagirdlərdə həm dillə, həm də mədəniyyətlə bağlı analitik təfəkkürün inkişafına səbəb olur. Onlar həm öz ana dillərindəki, həm də öyrəndikləri dildəki bənzər və fərqli ifadələri müqayisə edərək fərqli mədəni dəyərləri tanıyırlar. Nümunəvi fəaliyyətlər:

- Cütləşdirmə məşqləri (ingilis və Azərbaycan atalar sözlərini uyğunlaşdırmaq)
- Müxtəlif dillərdə oxşar mənalı atalar sözlərinin təhlili
- Mədəniyyətlərarası layihələr və təqdimatlar

Audiovizual metodlar - Görmə və eşitmə vasitələrinin istifadəsi tədrisdə əhəmiyyətli yer tutur. Atalar sözlərinin öyrədilməsində film parçaları, videolar, animasiyalar, mahnı və aforizmlər vasitəsilə təqdim edilməsi, onların mənimsənilməsini asanlaşdırır. Vizual yaddaş və emosional təsir vasitəsilə öyrənmə daha dərin və qalıcı olur. Metodun üstünlükləri:

- Fərqli öyrənmə tiplərinə (vizual, eşitmə) cavab verir
- Şagirdin diqqətini cəlb edir və öyrənmə prosesini maraqlı edir
- Real həyat dili ilə tanışlıq yaradır

Kreativ və yazılı ifadə metodları - Atalar sözləri əsasında şagirdlərdən hekayə, inşa və esse yazmaları istənilə bilər. Bu metod yazılı nitq bacarıqlarını inkişaf etdirir və onların dil üzərində sərbəst işləməsinə imkan verir. Mümkün yazılı fəaliyyətlər:

- Verilmiş atalar sözü əsasında hekayə yazmaq
- Atalar sözünün müxtəlif situasiyalarda istifadəsinə dair esse
- Müxtəlif atalar sözlərini birləşdirərək yaradıcı mətn hazırlamaq

Layihə əsaslı öyrənmə (Project-Based Learning) - Şagirdlərə müəyyən bir mövzu ətrafında araşdırma apararaq atalar sözlərini toplayıb təqdim etmə tapşırığı verilir. Bu metod həm tədqiqat bacarıqlarını, həm də əməkdaşlıq və təqdimat qabiliyyətlərini inkişaf etdirir. Nümunəvi layihələr:

• “İngilis və Azərbaycan atalar sözlərində ailə və dəyərlər” mövzusunda təqdimat

- Rəqəmsal plakat, video çarx və ya blog şəklində layihələr hazırlamaq
- Mədəniyyətlərarası müqayisə layihələri

Diferensiallaşdırılmış öyrənmə yanaşması - Fərqli səviyyəli şagirdlərin ehtiyaclarına uyğun tapşırıqlar verilir. Aşağı səviyyəli şagirdlərə sadə mənalı atalar sözləri təqdim olunarkən, irəliləmiş səviyyəli şagirdlərə onların məcazi mənalarını izah etmək, situasiya ilə əlaqələndirmək kimi daha kompleks fəaliyyətlər təqdim olunur. Atalar sözlərinin tədrisində metod və yanaşmaların düzgün seçilməsi şagirdlərin bu ifadələri yalnız yadda saxlamasını deyil, həm də mənimsəməsini, tətbiq etməsini və dildən funksional istifadə etməsini təmin edir. Müasir təlim fəlsəfəsinə uyğun olaraq şagirdyönlü, kommunikativ, interaktiv və integrativ yanaşmalar atalar sözlərinin öyrədilməsini daha təsirli və məqsədyönlü edir. Müəllim bu metodları şagirdin yaşına, dil səviyyəsinə, maraqlarına və tədris mühitinə

uyğunlaşdırmaqla həm dil öyrənməyə, həm də mədəni dəyərlərin ötürülməsinə xidmət edə bilər. [2 : 18-20 s.]

İngilis dilinin tədrisi zamanı atalar sözlərinin öyrədilməsi olduqca faydalı və zəngin nəticələr versə də, bu proses müəyyən çətinliklərlə müşayiət olunur. Bu çətinliklər həm şagirdlərin dil səviyyəsi, həm müəllimlərin peşəkarlığı, həm də ümumi tədris mühitindən qaynaqlana bilər. Həmçinin atalar sözlərinin özünün məcazi və mədəni xarakter daşması onların öyrədilməsini digər leksik vahidlərdən daha mürəkkəb edir. Aşağıda bu çətinliklər sistemli şəkildə təsnif edilərək təhlil olunur: Məcəzi mənanın anlaşılmaması - Atalar sözləri adətən məcazi mənalı, dolay ifadələrdən ibarətdir. Bu isə xüsusilə dil öyrənməyə yeni başlayan və ya dil səviyyəsi zəif olan şagirdlər üçün başa düşülməz ola bilər. Onlar bu ifadələri sözbəsöz tərcümə etməyə çalışdıqda mənanı tamamilə itirə və yanlış anlama ilə qarşılaşa bilərlər. Məsələn: “Don’t cry over spilt milk” ifadəsi yeni öyrənənlər tərəfindən “dökülmüş südə ağlama” kimi başa düşülə bilər, halbuki bu, “keçmişə görə peşman olmağın mənasız olduğu” fikrini ifadə edir. Mədəniyyət fərqlərindən irəli gələn anlaşılmazlıqlar - Atalar sözləri bir xalqın tarixini, adət-ənənəsini və dünya görüşünü əks etdirdiyi üçün onların mənası bəzən başqa bir mədəniyyətə mənsub insan üçün anlaşılmaz olur. Şagirdlər ifadənin arxasında duran mədəni kodu və konteksti anlamadan onun məğzini qavramaqda çətinlik çəkirlər. Nümunə: “The early bird catches the worm” ifadəsi, İngilis mədəniyyətində məhsuldarlıqla bağlı olan təqdirəlayiq davranışı göstərsə də, bənzər bir anlam Azərbaycan dilində fərqli ifadələrlə verilir. Şagird mədəni bənzətməni dərk etmədikdə ifadə mənasız görünə bilər. Şifahi və yazılı nitqdə istifadədə tərəddüdlər - Şagirdlər atalar sözlərini nəzəri olaraq öyrənsələr də, onları praktiki nitq fəaliyyətində – xüsusilə yazılı inşa və ya şifahi çıxış zamanı – istifadə etməkdə tərəddüd edirlər. Bu, ya ifadənin mənasını tam mənimsəməmək, ya da kontekstdə düzgün istifadə etməyə əmin olmamaq səbəbindən baş verir. Tərcümə zamanı yaranan çətinliklər - Bəzən müəllimlər və ya şagirdlər atalar sözlərini birbaşa tərcümə etməyə çalışırlar. Halbuki atalar sözlərinin çoxunun müvafiq qarşılığı başqa dildə fərqli söz birləşməsi ilə ifadə olunur. Bu isə semantik və üslubi səhvlərə gətirib çıxarır. Məsələn: “Every cloud has a silver lining” ifadəsini birbaşa tərcümə etmək deyil, “Hər bir pisiyin bir xeyri vardır” mənasında təqdim etmək daha doğrudur. Dərs vəsaitlərinin və metodik materialların məhdudluğu - Atalar sözlərinin tədrisinə həsr olunmuş dərs vəsaitləri və metodik materiallar kifayət qədər deyil. Bu, müəllimlərin müvafiq ifadələri necə təqdim etməli olduqları barədə müəyyən çətinlik yaşamalarına səbəb olur. Materialların azlığı tədrisin systemsiz və təsadüfi aparılmasına gətirib çıxarır. Müəllimin metodoloji hazırlıq səviyyəsi - Bəzi hallarda müəllimlərin atalar sözlərinin tədrisinə dair metodoloji bilikləri və bacarıqları yetərli olmur. Onlar bu ifadələrin təqdim olunmasında ən uyğun üsulları seçməkdə, kontekst yaratmaqda və ifadəni yaş səviyyəsinə uyğunlaşdırmaqda çətinlik çəkə bilərlər. Motivasiya və marağın azlığı - Şagirdlər

bəzən atalar sözlərini öyrənməyə maraq göstərmirlər. Bunun səbəbi ifadələrin “köhnəlmiş” və ya “praktik olmayan” hesab olunmasıdır. Əgər müəllim ifadənin gündəlik həyatda istifadəsini göstərməzsə və onun maraqlı kontekstini təqdim etməzsə, şagird öyrənməyə həvəssiz yanaşır. Vaxt məhdudiyyəti –; İngilis dili dərslərində çoxsaylı mövzular və dil bacarıqları üzərində işləmək tələb olunduğu üçün atalar sözlərinə xüsusi vaxt ayırmaq bəzən mümkün olmur. Bu da onların öyrədilməsini ya səthi, ya da ümumiyyətlə nəzərdənkənar edir. Dəyərləndirmə meyarlarının olmaması - Atalar sözlərinin istifadəsini qiymətləndirmək üçün konkret rubrik və ya kriteriyaların olmaması da bir çətinlikdir. Müəllimlərin bu sahədə subyektiv və qeyri-dəqiq yanaşmaları, tədrisin nəticələrinin düzgün ölçülməsinə mane ola bilər. Atalar sözlərinin tədrisində qarşıya çıxan bu çətinliklər, onların tədrisinin systemsiz və təsadüfi aparılması ilə daha da dərinləşir. Bunun qarşısını almaq üçün müəllimlər metodik cəhətdən hazırlıqlı olmalı, ifadələrin təqdimatında interaktiv, kommunikativ və mədəniyyətlərarası yanaşmalardan istifadə etməlidirlər. Eyni zamanda, tədris planına bu ifadələrin inteqrasiyası və qiymətləndirilmə mexanizmlərinin qurulması da zəruridir. [5 : 69 s.]

Atalar sözləri xalqın həyat təcrübəsinin, mədəni dəyərlərinin və mənəvi dünyagörüşünün yığcam şəkildə ifadə formasıdır. Müxtəlif dillərdə yaranmış atalar sözləri ümumbəşəri ideyalar ətrafında formalaşsa da, onların təqdim forması, obrazlar sistemi, məcazlı dili və istifadə olunan simvollar mədəniyyətlər arasında fərqlilik göstərir. Bu baxımdan, İngilis və Azərbaycan atalar sözlərinin müqayisəli təhlili həm dilin, həm də mədəniyyətin öyrənilməsi baxımından böyük əhəmiyyət daşıyır. [2 : 23 s.]

Məna və ideya baxımından oxşarlıqlar

Hər iki dildə bəzi atalar sözləri eyni ideyanı ifadə edir. Bu, ümumbəşəri dəyərlərin və həyat qanunauyğunluqlarının fərqli xalqlarda da oxşar formada yaşamasından irəli gəlir.

İngilis atalar sözü → Azərbaycan atalar sözü → İfadə etdiyi fikir

“Practice makes perfect” → “Məşq insanı kamilləşdirir” → Davamlı məşq və təcrübə ilə bacarıq artır.

“A friend in need is a friend indeed” → “Dost dar gündə tanınar” → Əsl dost çətin gündə bilinir.

“Look before you leap” → “Min ölç, bir biç” → Tələskən qərarlar risklidir.

“No pain, no gain” → “Əziyyət olmadan zəhmət olmaz” → Uğur zəhmət tələb edir.

Bu cür uyğunluqlar, dil öyrənən şagirdlər üçün çox faydalıdır, çünki yeni ifadələri öz ana dillərindəki qarşılıqlarla müqayisə etməklə daha yaxşı mənimsəyə bilirlər. [4 : 70 s.]

Obraz və simvolların fərqliliyi - Bəzi hallarda, ideya eyni olsa da, ifadədə istifadə olunan obraz və simvollar fərqlidir. Bu isə mədəniyyətlərin təbiətə, heyvanlara, gündəlik həyat hadisələrinə yanaşma tərzindən qaynaqlanır.

İngilis atalar sözü → Azərbaycan atalar sözü → Qeyd

“Don’t put all your eggs in one basket” → “Bütün yumurtanı bir səbətə yığma” (eyni də ola bilər) → Eyni mənalı ifadə, amma bəzən birbaşa tərcümə qəbul olunmur.

“Every cloud has a silver lining” → “Hər bir pis işin bir xeyri var” → İngiliscədə “bulud” obrazı, Azərbaycanda ümumi həyat təcrübəsi.

“Let sleeping dogs lie” → “Yatan it oyadılmaz” → Hər iki dildə obraz eynidir, lakin ifadə tərzində fərqlənir.

Fərqli məzmun və milli dəyərlər - Bəzi atalar sözləri yalnız həmin xalqa və onun tarixi-mədəni kontekstinə xasdır. Onların başqa dildə tam qarşılığını tapmaq çətindir. Bu zaman ifadə ya tərcümə olunur, ya da izahla təqdim edilir. İngilis dili:

“Barking dogs seldom bite” – Qışqıran adamlar adətən təhlükəli olmur.

“The squeaky wheel gets the grease” – Səs çıxaran problem diqqət görür.

Azərbaycan dili:

“Arxalı it qurd basar” – Güclü arxa olan zəfər çalar.

“Dəvə yükünü bilsə, çöldə otlamaz” – İnsanın öz gücünü bilməsi vacibdir.

Bu tip atalar sözləri tədris zamanı şagirdlərə mədəniyyətlərarası fərqlilikləri göstərmək və onların dillərarası müqayisə bacarığını inkişaf etdirmək üçün əla vəsaitdir.

Dil və üslub xüsusiyyətləri - Azərbaycan atalar sözləri daha çox aşıq şeiri üslubunda, ahəngli və bədii şəkildə formalaşır. İngilis atalar sözləri isə daha yığcam və praktiki tərzdədir. Məsələn:

Azərbaycan: “Əldən gələn odun söndürməz.”

İngilis: “What’s done is done.”

Bununla yanaşı, Azərbaycan dilində bəzən atalar sözləri qoşma cümlələr şəklində verilir, İngiliscədə isə cümlə daha qısa və sadə olur.

İngilis və Azərbaycan atalar sözlərinin müqayisəli təhlili göstərir ki, fərqli xalqlar bənzər həyat təcrübələrini müxtəlif dillərdə və obrazlarla ifadə etsələr də, ortaq dəyərlər və mənalər mövcuddur. Bu müqayisə, şagirdlərə həm linqvistik, həm də mədəniyyətlərarası şüur qazandırır. Tədris zamanı bu oxşar və fərqli cəhətlərin izahı, həm İngilis dilinin, həm də ümumi düşüncə tərzinin daha dərinlən mənimsənilməsinə xidmət edir.[1 : 75 s.]

Müasir texnologiyalar ingilis dili tədrisini daha çevik, effektiv və motivasiyaedici edir. Bu vasitələr həm müəllim, həm də şagird üçün geniş imkanlar təqdim edir. Lakin texnologiyanın uğurla tətbiqi onun düzgün və məqsədyönlü istifadəsindən asılıdır. Müəllimlər bu resursları pedaqoji məqsədlərlə birləşdirərək şagirdlərdə dil bacarıqlarının hərtərəfli inkişafına nail ola bilərlər. Müasir tədris

metodologiyasında ən mühüm prinsiplərdən biri fərdi yanaşmadır. Fərdi yanaşma hər bir şagirdin bilik səviyyəsi, öyrənmə tərz, maraqları, intellektual və psixoloji xüsusiyyətləri nəzərə alınaraq qurulan tədris prosesidir. İngilis dili kimi praktiki bacarıqlar tələb edən bir fəndə bu yanaşma xüsusilə əhəmiyyətlidir. Fərqli bacarığa, motivasiyaya və qabiliyyətə malik şagirdlər eyni tədris metodları ilə bərabər nəticələr göstərə bilməzlər. Buna görə də müəllim dərsi planlaşdırarkən differensial yanaşmadan istifadə etməli və şagirdlərə fərdi yanaşmalıdır. [5 : 73 s.]

İngilis dili bu gün beynəlxalq ünsiyyət, təhsil, elm və texnologiyanın əsas dillərindən biri kimi global əhəmiyyətə malikdir. Buna baxmayaraq, onun tədrisi zamanı bir çox pedaqoji, metodoloji və praktiki çətinliklər ortaya çıxır. Bu çətinliklərin düzgün təhlili və effektiv həll yollarının tapılması, tədrisin keyfiyyətini artırmaq baxımından olduqca vacibdir [1 : 78s.]

Innovativ pedaqogikanın əsas istiqamətlərindən biri də integrativ tədris yanaşmasıdır. Bu yanaşma, bir neçə fənnin və ya bacarığın birgə şəkildə öyrədilməsi və qarşılıqlı əlaqə içində inkişaf etdirilməsi prinsiplərinə əsaslanır. İngilis dilinin tədrisində bu yanaşmanın tətbiqi, dil bacarıqlarının daha funksional və həyati kontekstdə formalaşmasına səbəb olur. İntegrativ tədrisin əsas xüsusiyyətləri aşağıdakılardan ibarətdir:

1. Fənlərarası əlaqə: İngilis dili tədrisində tarix, coğrafiya, biologiya, incəsənət və digər fənlərin mövzularından istifadə etməklə, həm dil bacarıqları inkişaf etdirilir, həm də şagirdin ümumi dünyagörüşü genişlənir. Məsələn: “Climate change” mövzusunda dərslər keçərkən həm coğrafi biliklər tətbiq olunur, həm də yeni leksika və grammatik strukturlar öyrədilir.

2. Bacarıqların kompleks inkişafı: Dinləmə, danışma, oxu və yazı bacarıqları eyni mövzu ətrafında, koordinasiyalı şəkildə inteqrasiya olunur. Bu, dildə düşünmə və ünsiyyət qabiliyyətini artırır.

3. Əməkdaşlığa əsaslanan öyrənmə: Şagirdlər birgə layihələr, təqdimatlar və interaktiv tapşırıqlarla həm dil bacarıqlarını, həm də sosial kompetensiyalarını inkişaf etdirirlər. [3 : 105]

Müasir dövrdə təhsil sisteminin əsas məqsədlərindən biri global standartlara cavab verən, çevik düşüncəli və peşəkar kadrların hazırlanmasıdır. Xüsusilə xarici dil müəllimlərinin hazırlığı bu sahədə xüsusi diqqət tələb edir. İngilis dili müəllimi yalnız bilik ötürən deyil, eyni zamanda düşünən, analiz edən, texnologiya ilə işləyən və müxtəlif öyrənmə ehtiyaclarına cavab verən bir şəxsiyyət olmalıdır. Bu baxımdan, onun peşəkar hazırlığı və davamlı inkişafı təhsil sistemində prioritet istiqamətlərdən sayılır. İngilis dili müəlliminin peşəkar hazırlığının komponentləri - İngilis dili müəlliminin hazırlığı yalnız dil biliklərindən ibarət deyil. Peşəkar müəllim aşağıdakı sahələrdə bilikli və bacarıqlı olmalıdır: Dilin struktur bilikləri: Morfologiya, sintaksis, fonetika, leksika, semantika və stilistika. Dilin praktik tətbiqi: Dinləmə, oxuma, yazma və danışma bacarıqları üzrə yüksək səriştə. Metodoloji hazırlıq: Müxtəlif yaş

və səviyyələr üzrə tədris strategiyalarını bilmək, dərsləri planlaşdırmaq və təhlil etmək bacarığı. Psixoloji və pedaqoji biliklər: Şagirdlərin yaş, psixoloji və fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə almaq, motivasiya vermək və dəstəkləyici mühit yaratmaq. Texnologiya savadlılığı: Rəqəmsal platformalarda dərs aparmaq, interaktiv alətlərdən (Zoom, Google Classroom, Quizlet və s.) istifadə bacarığı. Fasiləsiz inkişafın əhəmiyyəti və zəruriliyi - Dil daim dəyişən və inkişaf edən bir sistemdir. İngilis dili də bu baxımdan istisna deyil. Yeni sözlər, ifadələr, qrammatik trendlər, kommunikasiya modelləri və metodik yanaşmalar müəllimin daima yenilənməsini zəruri edir. Fasiləsiz inkişaf dedikdə aşağıdakılar nəzərdə tutulur: İxtisasartırma kurslarında iştirak – Dövlət və qeyri-dövlət təşkilatları tərəfindən təşkil edilən metodiki seminar və treninqlər. Rəqəmsal dövrdə müəllimin rolu - Yeni nəsil şagirdlər texnologiya ilə böyüyürlər. Bu, müəllimlər üçün həm fürsət, həm də çağırışdır. Müasir müəllim: İnteraktiv dərs dizayn etməli, Multimediyaya materiallardan istifadə etməli (videolar, slaydlar, interaktiv oyunlar), Distant tədris alətlərini effektiv şəkildə tətbiq etməlidir. Texnologiya müəllimə həm dərs strukturunda çeviklik, həm də şagirdin diqqətini cəlb etmək imkanı yaradır. Eyni zamanda müəllim, şagirdlərin rəqəmsal savadlılığını da inkişaf etdirməlidir. [4 : 76 s.]

Müəllimlərin motivasiyası və peşə bağlılığı - Fasiləsiz inkişaf yalnız xarici motivasiya ilə deyil, daxili motivasiya və özünə qarşı məsuliyyətlə mümkündür. Bu səbəbdən müəllim: Öz uğurlarını qeyd etməli, Özünü qiymətləndirmə aparmalı, Peşəsində anlam və məqsəd hiss etməlidir. Bunun üçün məktəb rəhbərliyi də motivasiyaedici şərait yaratmalıdır: uğurlu müəllimlər tanınmalı, metodik fəaliyyətlərə dəstək göstərilməlidir. Beynəlxalq təcrübədən nümunələr - Finlandiya modeli: İngilis dili müəllimləri dərindən akademik və praktik hazırlıq alır. Dərs yükü azdır, müəllimə özünü inkişaf etdirmək üçün vaxt verilir. Cənubi Koreya və Yaponiya: Müəllimlərə müntəzəm olaraq seminarlar və treninqlər keçirilir. Təcrübəli müəllimlər yeni müəllimlərə mentorluq edir. Avropa İttifaqı ölkələri: Müəllimlərin sertifikatları dövrü olaraq yenilənməlidir. Fasiləsiz inkişaf qanunvericiliklə tənzimlənir. Azərbaycanda vəziyyət və perspektivlər - Azərbaycanda müəllimlərin peşəkar inkişafı sahəsində bir sıra irəliləyişlər müşahidə olunur: Müəllimlərin iş qəbulu üzrə imtahan sistemi şəffaflaşdırılıb. Müəllimlərin peşəkar inkişaf mərkəzləri fəaliyyət göstərir. Onlayn resurslar və distant təlimlər genişlənməkdədir.

Nəticə

Atalar sözləri bir xalqın dil mədəniyyətini, sosial düşüncə tərzini, milli mənəvi dünyasını və tarix boyu formalaşmış həyat təcrübəsini özündə əks etdirən qısa, lakin dərin mənalı ifadələrdir. Onlar nəsildən-nəslə ötürülən hikmət nümunələri olmaqla bərabər, dilin semantik zənginliyini və xalqın dünyagörüşünü də aydın şəkildə əks etdirir. Bu baxımdan, İngilis və Azərbaycan atalar sözlərinin müqayisəli təhlili yalnız dilçilik aspektindən deyil, həm də mədəniyyətlərarası tədqiqat baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir. Müqayisə göstərir ki, İngilis və Azərbaycan atalar sözləri bir

çox hallarda oxşar məna və ideyalar ətrafında formalaşsa da, onların ifadə tərz, istifadə olunan obrazlar, bədii vasitələr və simvollar fərqlidir. Bu fərqliliklər hər bir xalqın spesifik mədəni mühitini, dini inanclarını, tarixi şəraitini və təbiətə münasibətini əks etdirir. Məsələn, İngilis atalar sözlərində daha çox konkret və praktiki yanaşma müşahidə olunur, ifadələr qısa, məntiqli və aydın olur. Azərbaycan atalar sözləri isə bədii dəyərlərlə zəngindir, ahəngdar, şeirli və obrazlı dillə formalaşır. Bununla yanaşı, hər iki xalqın atalar sözlərində ortaq dəyərlərin – dostluq, zəhmətkeşlik, ehtiyatlılıq, doğruluq, səbir və ədalət – ifadə olunması onların universal mənəvi prinsiplərə əsaslandığını göstərir. Bu isə sübut edir ki, dillər və mədəniyyətlər fərqli olsa da, insanlıq dəyərləri eynidir və hər bir xalq bu dəyərləri fərqli formalarda ifadə etməyi bacarmışdır. Tədris baxımından bu müqayisəli təhlilin əhəmiyyəti daha da artır. Şagirdlər atalar sözlərinin həm öz ana dillərində, həm də öyrəndikləri dildə izahını və tətbiqini öyrəndikcə yalnız lüğət və qrammatika deyil, həm də mədəni şüur və anlayış qazanırlar. Onlar iki xalqın dil fərqlərini və bənzərliklərini müşahidə edərək analitik və tənqidi düşünmə bacarıqlarını inkişaf etdirir, öyrəndikləri dili daha funksional və mənalı şəkildə mənimsəyirlər. Bundan başqa, bu cür müqayisəli yanaşma şagirdlərdə mədəniyyətlərarası tolerantlıq, empati və geniş dünya görüşü formalaşdırır. Şagirdlər öyrəndikləri ifadələrin arxasında duran milli dəyərləri və mədəni kodları anladıqca, həmin dili sadəcə ünsiyyət vasitəsi kimi deyil, bütöv bir dünyagörüş sistemi kimi qəbul etməyə başlayırlar. Bütün bu amilləri nəzərə alaraq demək olar ki, atalar sözlərinin müqayisəli təhlili təkcə dil öyrənməyə deyil, eyni zamanda fərdin şəxsiyyət kimi formalaşmasına, mədəni kimlik və sosial dəyərlərin mənimsənilməsinə də böyük təsir göstərir. Müasir tədris metodologiyasında bu cür yanaşmaların tətbiqi zəruridir, çünki bu, şagirdləri sadəcə bilik daşıyıcısına deyil, həm də düşünən, müqayisə edən, dəyərləndirən və mədəniyyətləri anlayan fərdlərə çevirir.

Ədəbiyyat:

1. Əliyeva, S. (2018). Xarici dillərin tədrisi metodikası. Bakı: Elm və Təhsil Nəşriyyatı.
2. Məmmədova, N. (2020). Fərdi yanaşma prinsipi ilə dil öyrənmə metodları. Bakı: Təhsil Nəşriyyatı.
3. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching (3rd ed.). Cambridge University Press.
4. Harmer, J. (2015). The Practice of English Language Teaching (5th ed.). Pearson Education Limited.
5. Brown, H. D. (2007). Principles of Language Learning and Teaching. Pearson Longman.

Rəyçi: filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Aysel Şərifova

